

**МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ
УЧБОВО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ
ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ**

«ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ, ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ»

Сучасна економіка відчуває потребу в кадрах, що володіють комунікативними здібностями, умінням генерувати творчі ідеї й швидко освоювати нові технології. Аналогічні вимоги пред'являє до особистості соціум – бути активним учасником у суспільних стосунках і у власній життєтворчості. Для задоволення цих вимог необхідно, щоб змістом системи освіти стали методи організації мислення й розвитку якостей творчої особистості. Для переходу до усвідомленого володіння розумовими прийомами і операціями потрібно змінити методику викладання і організувати навчальний процес як групову дослідницьку діяльність. Така організація процесу орієнтує учнів не на одержання правильної відповіді, а на розуміння того, яким чином ця відповідь отримана.

У результаті на матеріалі одного навчального предмета в учнів формуються узагальнені навчальні дії. Робота в групі забезпечує вдосконалювання комунікативних навичок, а необхідність проводити дослідження сприяє формуванню творчого підходу до вирішення проблем. (Меєрович, Шрагіна, 1997, 2003).

Методика навчання ефективна, коли вона будується на методах і прийомах, що активізують розумову діяльність і розумовий розвиток особистості. Чим активніше пізнавальна діяльність того, кого навчають, тим вище ефективність засвоєння. (Бадмаєв, 1999, с. 47.)

Однак багато студентів, особливо перших курсів очної форми навчання, не включаються в навчальну діяльність як активні суб'єкти. Один з підходів до рішення цієї проблеми – використання активних методів у навчанні (Ляудис, 2007; Климов, 1998; Кадачкина, 1998; Бадмаєв, 1999; Шрагіна, Меєрович, 1997, 1999, 2003).

Активні методи навчання реалізують установку на високу активність суб'єкта в навчальному процесі на противагу так званим традиційним підходам, у рамках яких учень відіграє набагато більш пасивну роль (Карандашев, 2006, с.160).

Серед активних методів В.Я. Ляудис виділяє методи програмованого навчання, проблемного навчання і метод інтерактивного (комунікативного) навчання (Ляудис, 2007).

З більш сучасних можна назвати методи ТРВЗ-педагогіки, засновані на системно-функціональному підході (ФСП). ФСП реалізований практично у вигляді двох базових інструментів:

- генетичного аналізу – дослідження етапів розвитку об'єкта з урахуванням виявлення причинно-наслідкових зв'язків між потребами людини і його діями по перетворенню об'єкта;

- алгоритму рішення проблемних ситуацій (АРПС) – чіткої програми у вигляді універсальної послідовності операцій (кроків) по аналізу вихідної ситуації, виявленню протиріччя, перетворенню проблеми в задачу і пошуку її найбільш ефективного рішення.

Для розвитку творчої уяви (РТУ) у ТРВЗ використовується спеціальний комплекс вправ. Наявність усіх цих компонентів дозволяє застосовувати ТРВЗ у якості методологічної бази для створення навчальних програм (Меєрович, Шрагіна, 1997, 1999, 2003).

Перераховані вище активні методи застосовувалися комплексно у формуючому експерименті для активізації навчальної діяльності студентів (25 люд.) при вивченні курсу «Психологія розвитку, вікова психологія». Конструюючи даний комплекс, автор прагнула забезпечити:

- 1) діяльнісний характер навчання;
- 2) зсув акценту в ході навчальної діяльності з однієї активності викладача на самостійну роботу і активність самих студентів;
- 3) стимулювання розвитку самостійності студентів у процесі навчання і відповідальності за результати своєї діяльності;

4) створення умов для розуміння студентами власних цінностей і придбання досвіду досягнення мети;

5) чіткість і зрозумілість усім учасникам навчального процесу правил атестації.

Мета дослідження – виявити ефективність застосування даного комплексу для активізації учбово-творчої діяльності студентів при вивченні курсу «Психологія розвитку, вікова психологія».

Об'єкт дослідження – навчальна діяльність студентів.

Предмет дослідження – комплекс методів активізації навчальної діяльності студентів.

Гіпотеза дослідження: розроблений комплекс активних методів підвищує рівень сформованості навчальної діяльності.

Для перевірки ефективності впливу застосування активних методів була використана методика оцінки рівня сформованості навчальної діяльності Г.В. Репкиной, Е.В. Заїки (Педагогическая психология: методики и тесты, 2004, с.52-72).

Діагностувалися наступні компоненти навчальної діяльності по шістьрівневій шкалі:

Навчальні інтереси: мотивація, актуалізація наявного теоретико-пізнавального інтересу.

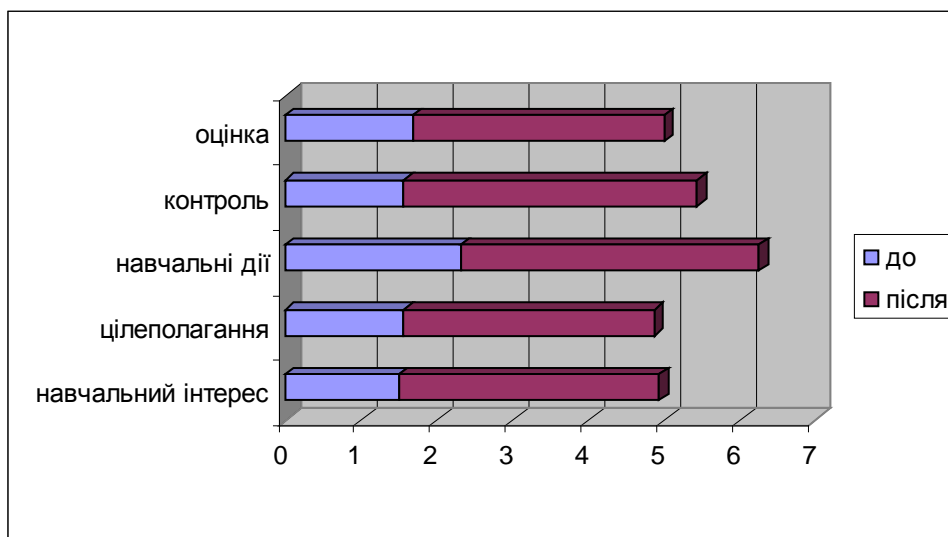
Цілеполагання: прийняття навчальної задачі, визначення кінцевої навчальної мети, мотивів, попереднє визначення системи проміжних цілей і способів їх досягнення.

Навчальні дії: виконання системи власне навчальних дій, центральне місце в якій займають специфічні перетворення предмета й побудова моделі.

Дії контролю в процесі навчальної діяльності, рефлексія.

Дії оцінки своєї роботи.

Отримані у формуючому експерименті результати дослідження групи студентів представлені на діаграмі.

Діаграма зміни середнього значення рівнів сформованості навчальної діяльності під впливом застосування комплексу активних методів навчання.

Приведена діаграма показує, що в результаті застосування комплексу методів активізації навчальної діяльності, по групі студентів збільшилося середнє значення параметрів:

1. "навчальний інтерес" – на 32,29%;
2. "цілеполагання" – на 29,20%;
3. "навчальні дії" – на 27,08%;
4. "контроль" – на 38,54%;
5. "оцінка" – на 27,08%.

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що рівень сформованості навчальної діяльності після застосування комплексу активних методів виріс.

Для визначення значимості різниць до й після формуючого експерименту використовувався Т-критерій Стьюдента, який підтвердив наявність значимих різниць, що надає доказовість висновкам нашої роботи й підтверджує висунуту гіпотезу.

Як приклад, приведемо комплекс завдань (Меєрович, Шрагіна, 2001,2003, 2005), який застосовувався при вивченні теми «Психосоціальний розвиток у підлітковому віці. Особливості поведінки підлітків і їх спілкування з дорослими».

1. Вправа «Визначення багатозначних понять» застосовувалася для активізації індивідуально-особистісних знань студентів за допомогою вільного генерування асоціацій до понять:

а) «ідеальний дорослий» і «ідеальна дитина». Мета завдання: самостійно аналізуючи соціально-психологічні якості дитини й дорослого, прийти до висновку про необхідність виникнення перехідного періоду між дитинством і дорослістю і новотвору підліткового віку – «почуття дорослості» – у західноєвропейській культурі;

б) «підліток». Після генерування асоціацій студентам запропонували знайти відповідні до своїх асоціацій еквівалентні психологічні терміни. Мета завдання – наповнення психологічних термінів особистісним змістом.

2. Вправа «Системний аналіз розвитку особистості підлітка» розбудовує й систематизує зміст теми вправи 1.

а) класифікація особливостей психофізіологічного, емоційного, інтелектуального й соціального розвитку підлітків шляхом самостійного розподілу студентами психологічних якостей і реакцій, властивих підліткам.

б) створення й засвоєння типології поведінкових підліткових реакцій шляхом самостійної їхньої класифікації і узагальнення.

3. «Учбовий театр». Підготовка мініатюр на тему "Підліткові поведінкові реакції". Група студентів показує сценку, а студенти-глядачі дають психологічне визначення показаної емоційно-поведінкової реакції. Мета вправи – закріплення термінології досліджуваної теми.

4. «Парадоксальне визначення понять (конструювання оксюморона)». Самостійне визначення поняття «підліток» через оксюморон з метою усвідомлення суперечливості психологічних станів, характеру й поведінки підлітків.

Приклади визначень поняття «підліток», які дали студенти: *незрілий старий, скромна розбецненість, раціональна нерозсудливість, відчужена близькість, романтичний скептик, самовпевнена боязкість, доросла дитина, крижане полум'я, штормовий штіль, самовпевнена непевність, розв'язана*

сором'язливість, конформний індивідуалізм, залежна незалежність.

5. «Конструювання образної аналогії – метафори».

Метафора, найбільш творча конструкція мови, народжується з області емоційного ставлення до об'єкта. За допомогою метафор відбувається безперервне «приєднання» нових знань до вже наявних. Ефективність процесів розуміння через образну аналогію обумовлена її психологічною сутністю – здатністю активізувати емоційну і інтелектуальну сфери.

Студентам пропонувалося самостійно визначити метафорично емоційно-поведінкові особливості підлітків. Мета вправи – підвищення ефективності розуміння термінів і активізація творчих здібностей студентів.

Приклади метафоричних визначень поняття «підліток», які дали студенти: *кактус; багатокутник; повітряний змій; пластилін; їжачок; сонячне затьмарення; кубік- рубік; недосвідчений дослідник; театр одного актора; ося; череда баранів без пастуха; товариська устриця; підлітковий період – провесна .*

6. Застосування алгоритму рішення проблемних ситуацій (АРПС) при вивченні стилів виховання. Мета – виявити ефективний стиль взаємостосунків між дорослими й підлітками за допомогою АРПС.

Після виконання кожної вправи проводилося групове обговорення і аналіз отриманих результатів.

Застосування методів активізації учбово-творчої діяльності викликало позитивну оцінку студентів, які відзначили зростання інтересу до предмета «Психологія розвитку, вікова психологія» і усвідомлення ролі отриманих знань у професійній діяльності психолога.

ЛІТЕРАТУРА

Бадмаев Б.Ц. Методика преподавания психологии. М.: Владос, 1999. - 304 с.

Карандашев В.Н. Методика преподавания психологии – СПб.: Питер, 2006. – 250с.

Климов Е.А. Какую психологию и как преподавать будущим педагогам //Вопросы психологии. 1998.-№2. С.57-60.

Ляудис В.Я. Методика преподавания психологии. – СПб.: Питер, 2007.- 197 с.

Меерович М.И., Шрагина Л.И. Технология творческого мышления. Библиотека практической психологии. Практическое пособие. ХАРВЕСТ (Минск) - АСТ (Москва). 2000, 2003. – 432с.

Педагогическая психология: методики и тесты / авторы-сост.: Демиденко М.В., Ключева А.И. – Самара: Бахрах-М, 2004. – 144с.

Шрагина Л.И., Меерович М.И. Педагогика творчества: возможности ТРИЗ как образовательной технологии//Школьные технологии. Россия. 1997. №1. С.35-47.

Шрагина Л.И. Психологические аспекты использования ТРИЗ в учебном процессе//Москва, Педагогика. №6. 1999. С.39-45.

Шрагина Л.И. Логика воображения. (2-е изд.) М.: Народное образование. 2001. –190с.

Шрагина Л.И. Повышение эффективности усвоения научных понятий при изучении психологии//Москва-Обнинск, Психология в вузе, №2, 2005, с.57-61.